

לרעך כמוד

חלק יב

הלכות וביאורים
במצוות היעך הילדים
ובשאך חובות ההורים לילדיהם

ערוכים ומסודרים בלשון קלה
ובדוגמאות מצויות
עם ציוני מקורות והערות "גיר לדוד"

ובסופו
"קונטרס הביאורים"
עיונים חקירות וביאורים בענינים הנדונים בספר

וגלוה אליו תשובות
ממרן הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א

חובר בסיעתא דשמיא ע"י
דוד בן הר"ר נחמן הכהן ז"ל אריאב אריוביץ

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשע"ט

יעקב משה הלל

ראש ישיבת

"חברת אהבת שלום"

רח' ארזי הבירה 45/33 פתח תקוה ירושלים חובב"א

כס"ד כ"ב אב תשנ"ט

דברי הסכמה וברכה

שמחתי לראות גליוני דפוס מהקונטרס הנקרא בשם "לרעך כמוך", עם מקורות בשם "נר לדוד", בענין הלאו דלא תחמוד, ולא תחניפו, ולא תקלל, ולא תיקום ולא תיטור, שחיברו ידידי היקר מאוד ונעלה, חד מן חברי יא, מיושבי ישיבה של מעלה, בישיבתנו חברת אהבת שלום תכב"ץ, ה"ה הרה"ג רבי דוד אריאב שליט"א, אשר בידעו ובמכירו קא אמינא, שהוא ת"ת, ומוכתר במדות טובות שמנו חכמים, ולכן ראוי הדבר שיחבר ספר בענין נקיות הלב, וטובת עין, אשר המה מיסודי המדות הקשורות ללאוים "דלא תחמוד" ושאר לאוים הנ"ל, בבחינת נאה דורש ונאה מקיים.

ואכן קיצורים מסוג זה בהלכות מצוות פרטיות, המה נחוצים מאוד לעורר בני אדם אודות פרטי הסעיפים הקשורים בנידון, ואופני הקיום למעשה, אשר אין ספק שעל הרוב בני אדם נכשלים בכמה איסורים באין יודעים איך להזהר, בהתעלם מהם כל אלו הידיעות, כי צריך בקיאות רבה בדברי חז"ל ובספרי הפוסקים כדי לעמוד היטב על ידיעת כל פרטי הדינים.

לכן אמרתי לחזק ידו של ידידי הנ"ל ולעודדו על מצוה רבה זו שיש בה בירור דבר הלכה ומוסר והדרכה באופני הקיום והמניעה של המצוה, וחלקו רב בזיכוי הרבים, ולכן אברכו שחפץ ה' בידו יצלה, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה, ולא תצא שום תקלה מתחת ידו לעולם, ויהי דוד בכל דרכיו משכיל ומצליח וה' עמו, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם אכ"ר.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

יעקב משה הלל
 2019

משה הלברשטאם

חבר הכרך העדה החרדית
ראש ישיבת "דברי חיים"
טשאקאווע
מח"ס שו"ת "דברי משה"
פעיה"ק ירושלים תובב"א

הן מודעת זאת שדקדוק וזהירות בהלכה נקנית בעיקר ע"י ידיעת הדין לאמיתו וכמאמר חז"ל תלמוד מביא לידי מעשה, ומרן בעל חזו"א זיע"א הרחיב הדיבור ביסוד זה כידוע.
ע"כ בואו ונחזיק טובה למעכ"ת האי גברא רבא ויקרא, גדול בתורה ובמעש"ט, ויראתו קודמת לחכמתו מוכתר בנימוסין מוה"ר דוד אריאב שליט"א, היושב עה"ת והעבודה בישיבה הק' אהבת שלום פעיה"ק ת"ו. אשר הניף ידו בספרו "לרעך כמוך" בהני הלכתא שבין אדם לחברו שלא יזלזלו בהם בנ"א מחוסר ידיעה. והאריך למעניתו בטוטו"ד ובשקיקה לתיקון המידות טובות ולאפרושי מאיסורי תורה הכרוכים בלאוים מפורשים. וע"י ספרו תרבה הדעת באהבת ישראל ויקרב קץ משיחנו, כדפי הרמב"ם ז"ל דאליהו בא לעשות שלום בעולם היינו להרחיק החמסים, יעו"ש.

הרב דב יפה

משגיח בישיבת "כנסת חזקיהו"
כפר חסידים
ובישיבת "קול יעקב" ירושלים

בס"ד י' חשון תש"ס
לכב' ידידי היקר הרה"ג הדגול רבי דוד אריאב שליט"א
אחדשה"ט וש"ת בידידות רבה כבר בהיותך במקומנו ידעתי על הצטינותך, ועכשיו רואה אני כי בירושלים גדלת הרבה וזכית בס"ד לחבר ספר חשוב על כמה מצוות שבין אדם לחברו הצריכים חזוק רב. אמנם הספקתי לראות רק מעט, אך גם זה גרם לי להתפעל מחשיבות חבורך ואיך נכנסת לפרטים רבים והבאת דוגמאות מאלפות אשר לא בא כבושם הזה.
ואקוה שספרך היקר יביא רוב חזוק למצוות האלה, ונתקרב על ידו אל יעודנו להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. ואצרף ברכה שתזכה לחבר עוד ספרים מועילים ומעלין בקודש.

בידידות ובהוקרה רבה
דב יפה

וכדאי וראוי והגון להעלות ספר זה על מכבש הדפוס כדי לזכות בו את הרבים. ידי ה' עמו ויפוצו מעינותיו חוצה ברביה ובהמשכה, ונותן התורה ית"ש יהא בעזרו ללמוד וללמד ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא מתוך שפע קודש והרחבת הדעת עדי נזכה במהרה לישועתן של ישראל. ובא לציון גואל ונחזה בבנין אריאל, אכ"ר ובעה"ח לכבודה של תורה ומצוות ומעשים ומדות טובות, היום יום ג' שנכפל בו כי טוב לסדר ולשנת "ובני ישראל יצאים" ביד רמה, לפ"ק.

משה הלברשטאם
פעיה"ק ירושלים תובב"א

הרב רפאל צבי ובר

רב דקהילת קמניץ
ונווה יעקב מזרח, ירושלים

בס"ד כ"ט טבת תש"ס
מכתב ברכה

לידידי הרה"ג ר' דוד אריאב שליט"א
שהנני יודעו ומכירו בבקיאאות הגדולה בפוסקים וזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. ועתה זכה להוציא ספר במצוות שבין אדם לחברו שהוא מהדברים שרבים טועים בהם, וזכה בסיפרו לברר וללבן ממקורות בש"ס וראשונים ואחרונים הלכות חשובות אלו.
והנני מברכו שיזכה שיתקבלו דבריו החשובים בעולם התורה ויהיה לעזר ללומדי ההלכה בעיון.

בברכת התורה
צבי ובר

הרב ישראל גנס

רחוב פנים מאירות 2
קרית מטרסדורף, ירושלים 94423

בס"ד שבט תש"ס

הנה ראיתי את אשר כתבו הרבנים הגאונים שליט"א על אודות הספר "לרעך כמוך" מהרה"ג ר' דוד אריאב שליט"א, ולפיכך כיהודה ועוד לקרא הנני מצטרף לדבריהם החשובים, באשר בספר זה יש תועלת רבה, הן מצד בירור ההלכה, הלכות בין אדם לחברו, הן מצד הבאת דוגמאות מן החיים, הלכה למעשה.
אשר על כן מיועד הספר גם לת"ח וגם לציבור הרחב, ואף לנשים. הן אמנם באשר הוא ספר פסקי דינים, הנני נמנע מליתן הסכמה לכל הנכתב, כי בזה צריך לעיין היטב במל פרט ופרט.
אך באשר שיבחוהו גדולים, אף ידי תיכון עימו ואמינא לפעלו טובא, ואשרי תילו לאורייתא להגדיל תורה ולהאדירה, להוסיף זכות הרבים בעוד ספרים מועילים.

ויהי רעוא שבכל אשר יפן ישכיל ויצליח.

הכו"ח לכבוד התורה ועמליה

ישראל גנס

תוכן העניינים

21	פרק א - המבוא לחינוך
21	שלום בית
27	יראת שמים ודקדוק במצוות
28	שמחה בבית
30	התניה שלילית והתניה חיובית
32	כבוד חכמים
35	תפילה תמידית
38	הום ואהבה
40	ידידות
41	נישא בעול בניו
42	כיבוד הורים
43	בית צנוע
45	ללא אדירת הרחוב
46	משמעת עצמית
47	רצון חזק
48	חברה טובה
49	משחקים
53	ביקורת
55	גישה חיובית לחיים
57	פרק ב - חינוך - כללים
57	חיוב האב להנך את בניו
58	הגדרת החינוך
60	עידוד
62	המחשה
63	חיוב האם להנך את ילדיה
66	התלהבות
68	השגחה תמידית
70	דוגמא אישית
75	הגבלת רצונות
76	עשיית המצוות בגלוי
77	מגיל צעיר ככל האפשר
80	זמן איכות
82	בסיס איתן
83	איש לפי מהללו
85	חינוך לאמונה
89	חינוך לשכר ועונש
90	סולם ערכים
91	גבהות בדרכי ה'
93	לימוד ההלכות השייכות למצוה
93	חינוך למצוות עשה ולמצוות לא תעשה

פרק ג

חינוך לתורה, ברכות ותפילה

תורה

- א. חייב האב ללמד את בנו תורה. חיוב זה הוא מהתורה, שנאמר: "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם"^א, ולא כהחיוב לחנך לשאר מצוות שהוא רק מדרבנן.
- תחילת החיוב הוא מרגע שהבן יודע לדבר, וכמו שאמרו: "קטן היודע לדבר, אביו מלמדו תורה וקריאת שמע"^ב. ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים נוספים.^ג
- ❖ צריך ללמדו בתחילה לשנן את הפסוק: "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב"^ד.
- ❖ וכן ללמדו פסוק ראשון של קריאת שמע: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד"^ה.
- ❖ "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם", למדו מזה חז"ל שכשהתינוק מתחיל לדבר, אביו מדבר עמו בלשון הקודש

ניר לדוד

^א דברים יא יט. רמב"ם ת"ת א א, שו"ע יו"ד רמה א.

^ב סוכה מב. בספר ארבעה טורי אבן כתב שמשמעות הגמרא שהחיוב ללמדו הוא רק מטעם חינוך, אך פשוט הרמב"ם שהוא מה"ת, וכן בסיפרי למדו מהפסוק לדבר בם, עכת"ד. וכ"כ במשנה כסף, אך במכילתא פרשת בא אמר שמן התורה חייב ללמדו תורה, וכן בירושלמי קידושין א ז הובאו פסוקים מהתורה לכך. וכן בעבודת המלך כי שהוא מהתורה עפ"י הסיפרי. ואפשר שמשודע לדבר הוא מדרבנן מטעם חינוך, וכאשר מבין הוא מהתורה למכילתא ולירושלמי. ומגיל י"ג שנה הוא מהתורה לכו"ע.

^ג שו"ע יו"ד רמה ה.

^ד דברים לג ד.

^ה כדעת רב המנונא בסוכה שם, רמב"ם ת"ת א ו, שו"ע יו"ד רמה ה.

ומלמדו תורה, שיהא זה לימוד דיבורי. חשוב ש'שפת האם' של התינוק תהיה לשון הקודש והתורה, משום שכך הדברים נטמעים במוחו וליבו לכל ימיו. מה שנקלט ראשון מותר את הרושם החזק ביותר, לכן כה חשובה שהתורה תהיה תחילת דיבורו.

לימוד קריאה

- ב. לימוד הקריאה יש להתחיל מגיל שלש שנים שלמות. בתחילה מלמדו את האותיות, ואחר כך מלמדו לקרוא בתורה.
- ❖ הפסוק: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל"^א, הזמין לכך שעד גיל שלוש הקטן אינו מדבר כראוי ועדיין אין חיוב ללמדו תורה (קריאה). "ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קודש הלולים לה"^ב, שמהשנה הרביעית מקדישו לתורה. "ובשנה החמישית תאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו", שמגיל חמש מלמדו מקרא בהספק גבוה יותר.^ג

ניר לדוד

^א סיפרי עקב מו, וברש"י דברים יא יט.

^ב שו"ע יו"ד רמה ח ברמ"א. וברש"י על אבות ה כא כתב ז'בן חמש שנים למקרא, קרא קא דריש, דכתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קודש, שמחנכין אותו לאותיות. ובשנה החמישית כתב להוסיף לכם תבואתו וכדאמרי' התם טכאן ואילך ספי ליה כתורא". והוא בתנתומא קדושים יד. ובבאור הגר"א חלק, דהעיקר כמ"ש בגמרא משעה שמתחיל לדבר אביו מלמדו תורה. והוא קודם גיל שלוש. וי"ל דהרמ"א מיירי בלימוד האותיות ולא בלימוד בעל פה, שזה משעה שידע לדבר.

^ג ויקרא יט כד.

^ד עפ"י התנחומא שם.